

*Цуцкірідзе М. С.,
кандидат юридичних наук,
заслужений юрист України,
заступник начальника
Головного слідчого управління
Національної поліції України*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА КОМПЕТЕНЦІЇ СЛІДЧОГО

Ефективність розслідування злочинів обумовлюється не лише кримінальною процесуальною компетенцією слідчого, а й його компетентністю. Рівень останньої визначає професіоналізм слідчого щодо здійснення кримінального провадження, результативного виконання кримінальної процесуальної функції та кримінальних процесуальних повноважень. Тому компетентність та компетенція слідчого мають розглядатися разом у наукових дослідженнях. Цим визначається актуальність дослідження питань співвідношення компетентності та компетенції слідчого.

Метою статті визначено: здійснити аналіз теоретичних уявлень щодо компетентності слідчого та дослідити питання щодо співвідношення компетентності та компетенції слідчого.

Проведено аналіз теоретичних уявлень щодо компетентності слідчого. Зазначено, що особистісна ключова компетентність слідчого є передумовою його розвитку взагалі, передумовою його розвитку як члена суспільства та як професіонала. Особистісна ключова компетентність характеризує слідчого передусім його як людину, його розуміння щодо режиму та образу життя, ставлення до здоров'я, оцінку власних вчинків, ставлення до загальнокультурних цінностей, їх місця та важливості під час прийняття рішень. Зроблено висновки про те, що особистісна ключова компетентність, яка поділяється на здоров'яощадливу компетентність, аутокомпетентність та загальнокультурну компетентність, лежить поза межами нормативного регулювання, залежить від індивідуальних особливостей особи, що займає посаду слідчого, та є вихідною компетентністю, з якою особа взагалі вступає у суспільство та згодом займає посаду слідчого.

Підкреслено, що комунікативна компетентність слідчого має важливе значення та впливає на реалізацію кримінальної процесуальної компетенції слідчого з огляду на три аспекти: 1) прояв комунікативної компетентності щодо спілкування під час розслідування; 2) прояв комунікативної компетентності у налагодженні зв'язків із колегами, керівництвом, іншими особами, спілкування з якими передбачає професійна діяльність – спілкування у професійному оточенні; 3) комунікативна компетентність щодо укладення зв'язків у особистому оточенні (сімейні стосунки, дружні, тощо) – особисте спілкування.

Політична компетентність слідчого полягає у недопущенні незаконного впливу політичних важелів на реалізацію його кримінальної процесуальної компетенції.

Громадянська компетентність слідчого, яка полягає зокрема у його здатності відповідально й ефективно реалізовувати громадянські права та обов'язки, які обумовлюються усвідомленням власного місця в суспільстві та відповідальності перед ним. Відповідальна

реалізація громадянських прав та обов'язків громадянином трансформується у відповідальну реалізацію кримінальних процесуальних повноважень слідчим, що звичайно відображається на ефективності та справедливості кримінального судочинства в цілому.

Ключові слова: компетентність, компетенція, слідчий, посада, знання, уміння, обізнаність, спілкування.

Ефективність розслідування злочинів обумовлюється не лише кримінальною процесуальною компетенцією слідчого, а й його компетентністю. Рівень останньої визначає професіоналізм слідчого щодо здійснення кримінального провадження, результативного виконання кримінальної процесуальної функції та кримінальних процесуальних повноважень. Тому компетентність та компетенція слідчого мають розглядатися разом у наукових дослідженнях. Цим визначається актуальність теми, що поставлена у заголовок цієї публікації.

Питання щодо компетентності та компетенції слідчих органів досліджувалися такими вченими як М. С. Городецькою, В. В. Єгупенком, В. С. Зеленецьким, С. І. Корсуном, О. О. Лисецьким, Л. М. Лобойком, О. І. Мичко, М. А. Погорєцьким, М. В. Салтевським, О. Є. Туринською та іншими. Втім, процесуалісти та криміналісти розглядали загальні проблеми компетентності та компетенції органів розслідування, вчені не акцентували увагу на дослідженні питань стосовно співвідношення компетентності та компетенції слідчого.

Метою цієї статті є здійснити аналіз теоретичних уявлень щодо компетентності слідчого та дослідити питання щодо співвідношення компетентності та компетенції слідчого.

У сфері кримінального процесу структуру компетентності спеціаліста розробив професор В. С. Зеленецький. Вказана структура є дуже вдалою, охоплює різні сторони компетентності.

Не можна не відмітити її універсальність щодо оцінки компетентності спеціаліста у кримінальному процесі за наступними чотирма аспектами: 1) гносеологічний (характеризує суб'єкта з погляду засвоєння знань); 2) нормативний (характеризує те, що вправі, зобов'язаний знати, робити компетентний суб'єкт); 3) функціональний (визначає діяльну сторону суб'єкта, його здатність діяти на основі придбаних, наявних у нього знань, умінь, навичок); 4) особистісний (виявляється в усвідомленні фахівцем своєї якісної визначеності, в оцінці своїх професійних здібностей з погляду запропонованих до даної спеціальності вимог)¹.

Під час дослідження кримінальної процесуальної компетенції Л. М. Лобойко зазначив, що з компетентністю вона співвідноситься як кількість і якість². Під час дослідження кримінальної процесуальної компетенції слідчого ОВС авторка М. С. Городецька визначила, що компетенція є ступенем вимог до якості, вона надається органу відповідно до тих задач, які необхідно виконати в державі. У той час як компетентність особи забезпечує її здатність якісно виконувати задачі, поставлені державою, у межах наданої компетенції³.

Деякі автори не розділяють поняття компетенції та компетентності. Так, О. О. Лисецький, пропонує розглядати компетенцію слідчого в таких значеннях, як: 1) визначені повноваження, делеговані слідчому, якими він повинен володіти та професійно грамотно використовувати їх; 2) знання професійного спрямування, інформаційний ресурс, якими володіє

¹ В Зеленецький, 'Компетентность специалиста (о теоретической компетентности практиков и практической компетентности теоретиков)' (2000) 4 *Весы Фемиды* 48–49.

² Л Лобойко, *Кримінально-процесуальна компетенція: монографія* (Дніпропетровськ, Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ 2006) 66.

³ М Городецька, *Кримінально-процесуальна компетенція слідчого органів внутрішніх справ: монографія* (Дніпропетровськ, Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, Ліра-ЛТД 2010) 42.

слідчий; 3) вимоги до слідчого в процесі освітньої підготовки його як кваліфікованого фахівця-юриста. До основних ознак компетенції слідчого він відносить: 1) сукупність державно-владних повноважень, делегованих слідчому як службовій особі; 2) сферу правових знань, якими володіє слідчий як суб'єкт кримінального провадження; 3) уміння оперувати спеціальними знаннями, набутими слідчим під час підготовки і підвищення кваліфікації у вищих закладах освіти; 4) наявність практичного досвіду в сфері кримінальних процесуальних відносин¹. Очевидно, що автор розглядає компетенцію слідчого як поняття, яке включає в себе як офіційні елементи посади слідчого, так і особистісні характеристики та вимоги до особи, яка цю посаду займає.

Проте переважно компетентність слідчого (та інших суб'єктів кримінального провадження або взагалі працівників юридичної спрямованості) розуміється як особисті якості, здатність особи виконувати поставлені перед нею посадові завдання. Компетентність перебуває у центрі досліджень психологічної, інтелектуальної, правової та життєвої підготовленості спеціаліста з огляду на займану ним посаду.

Компетенція слідчого характеризує законодавче врегулювання його правового положення, а компетентність – можливість певної особи застосовувати норми права щодо реалізації покладеної кримінальної процесуальної компетенції. Як вірно визначив Ю. О. Тихомиров,

саме кадри і склад органу, особи на державних посадах і є тими реальними героями, що рухають весь компетенційний механізм².

На думку В. В. Єгупенка, щодо розгляду місця психології в інтелектуально-професійних знаннях слідчого найточнішим терміном є «**психологічна компетентність**». Під психологічною компетентністю слідчого, за визначенням автора, слід розуміти його обізнаність в області теоретичних і прикладних психологічних знань, а також володіння відповідними вміннями та навичками, необхідність яких обумовлена сучасними потребами слідчої практики³.

В контексті задачі формування психологічної компетентності слідчого В. В. Єгупенко вважає, що найбільше значення мають науково-методичне забезпечення (криміналістичні знання) й кадрове забезпечення (криміналістична освіта). Звідси можна припустити, що формування психологічної компетентності слідчого повинно здійснюватися на: а) теоретичному рівні; б) рівні криміналістичної освіти⁴.

У межах професіографічного опису діяльності слідчого податкової міліції С. І. Корсун визначив наступні вимоги професії до працівника: морально-ділові, пізнавальні та комунікативні якості, особистісні властивості, мотиваційні аспекти діяльності, вимоги до загальноосвітньої та спеціальної підготовки⁵.

Слід погодитись із розумінням М. С. Городецькою компетентності слідчого ОВС як такого рівня знань та про-

¹ О Лисецький, 'Слідчий як суб'єкт кримінального провадження (автореф. дис. канд. юрид. Наук, Київ 2018) 11.

² Ю Тихомиров, *Теория компетенции* (Москва, Издание г-на Тихомирова Ю. А. 2001) 216.

³ В Єгупенко, 'Формування психологічної компетентності як елемент криміналістичної підготовки слідчих' (2009) 3 *Форум права* 237 <http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2009_3_38> дата звернення 14.12.2018.

⁴ В Єгупенко, 'Формування психологічної компетентності як елемент криміналістичної підготовки слідчих' (2009) 3 *Форум права* 238 <http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2009_3_38> дата звернення 14.12.2018.

⁵ С Корсун, 'Професіографічний опис діяльності слідчого податкової міліції' (2010) 2 *Вісник психології і соціальної педагогіки* <www.psych.kiev.ua/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%83%D0%BD_%D0%A1.%D0%86_%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%81_%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96_%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D1%87%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97_%D0%BC%D1%96%D0%BB%D1%96%D1%86%D1%96%D1%97> дата звернення 14.12.2018.

фесійно-ділових якостей особи, який дозволяє їй максимально ефективно реалізувати власну кримінально-процесуальну компетенцію для виконання завдань кримінального судочинства¹. Проте авторка під час свого дослідження обмежилась визначенням компетентності та кримінально-процесуальної компетенції слідчого ОВС (зараз – слідчий органів Національної поліції), не врахувавши особливості діяльності слідчих інших відомств.

Проаналізуємо компетентність слідчого та її вплив на його кримінальну процесуальну компетенцію, враховуючи особливості законодавчого врегулювання та практичної діяльності слідчих різних відомств.

У парадигмі функціонального психологічного підходу професійну компетентність у вигляді сукупності функціональних компонентів пропонує О.І. Мичко: концептуальна компетенція, яка передбачає розуміння теоретичних засад професії; технічна компетенція, що є здатністю особистості опановувати базовими професійними навичками; інтегративна компетенція, що полягає в здатності пов'язувати теорію і практику; адаптивна компетенція, яка полягає в умінні передбачити і підготуватися до будь-яких змін у професійній діяльності; міжособистісна компетенція, що передбачає уміння ефективно спілкуватися².

Досить розгорнуту класифікацію компетентностей слідчого запропонував автор О.М. Пасько. Так, він визначає групу основних ключових компетентностей слідчого: *особистісна ключова компетентність, соціально-психологічну ключову компетентність, професійна ключова компетентність*³.

Не можна не погодитись з автором О.М. Пасько, щодо того, що компетентність слідчого дійсно проявляється *на рівні особистості, на рівні члена суспільства, на рівні професіонала*. З огляду на обмеженість обсягу статті, розглянемо у даному дослідженні співвідношення особистісної, соціально-психологічної компетентності та компетенції слідчого.

1. **Особистісна ключова компетентність**, за визначенням О.М. Пасько, становить компонент розвитку особи без якого не може існувати та розвиватись професіоналізм працівника, дана компетентність пов'язана із ставленням особи до самої себе. Це базис розвитку індивідуальності, на який поступово накладаються професійні знання, уміння та здібності особи. Тож вона повинна мати адекватне уявлення про власні можливості, у разі необхідності їх розвивати та вдосконалювати. Особистісна ключова компетентність поділяється на види: *здоров'яощадлива компетентність, аутокомпетентність та загальнокультурна компетентність*⁴.

Щодо видів особистісної ключової компетентності автор О.М. Пасько пояснює, що: *здоров'яощадлива компетентність* – це спроможність слідчого до продуктивної діяльності, з мінімальними втратами для фізичного, психічного та духовного здоров'я, яка реалізовується завдяки сукупності знань про гігієнічні норми, правила та вмінь безпечної поведінки; *аутокомпетентність* – це здатність слідчого адекватно оцінювати власні особистісні якості та вчинки, на основі знань (про засоби професійного самовдосконалення) та вмінь (адекватно усвідомлювати власні професійні можливості, володіти

¹ М Городецька, *Кримінально-процесуальна компетенція слідчого органів внутрішніх справ: монографія* (Дніпропетровськ, Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, Ліра-ЛТД 2010) 42.

² Е Мычко, 'Практико-ориентированная технология как средство воздействия в процессе профессиональной подготовки' (2001) 8 *Проблемы педагогического образования* 32–35.

³ О Пасько, 'Компетентнісна модель фахівців органів досудового слідства' (2009) 1–2 *Наука і Освіта* <http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2009/1_2_2009/25.pdf.pdf> дата звернення 14.12.2018.

⁴ О Пасько, 'Компетентнісна модель фахівців органів досудового слідства' (2009) 1–2 *Наука і Освіта* <http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2009/1_2_2009/25.pdf.pdf> дата звернення 14.12.2018.

собою, саморегуляції та самовладання тощо); *загальнокультурна компетентність* – спроможність слідчого взаємодіяти з соціумом в умовах полікультурного суспільства, керуючись знаннями та вміннями національних та загальнолюдських духовних цінностей¹.

Отже, можна зазначити, що особистісна ключова компетентність слідчого є передумовою його розвитку взагалі, передумовою його розвитку як члена суспільства та як професіонала. Особистісна ключова компетентність характеризує слідчого передусім його як людину, його розуміння щодо режиму та образу життя, ставлення до здоров'я, оцінку власних вчинків, ставлення до загальнокультурних цінностей, їх місця та важливості під час прийняття рішень.

Вмілий розподіл власних сил, складання робочого розпорядку, організація відпочинку є дуже важливими з огляду на ефективне виконання службових обов'язків слідчим. З огляду на динамічний характер роботи слідчого, поєднання інтелектуальної роботи з певними фізичними навантаженнями від нього потребується постійна готовність до проведення інтелектуальних операцій та активних фізичних дій.

Здоров'яощадлива компетентність, на нашу думку пов'язана із здатністю слідчого до організації своєї праці з оптимальним розподілом навантаження протягом робочого часу, а також здатністю слідчого організувати образ життя у робочий та вільний час таким чином щоб забезпечити оптимальний стан фізичного та психічного здоров'я для ефективного виконання своїх функціональних обов'язків. Не останню роль у забезпеченні здоров'яощадливої компетентності слідчого займає постійне підтримання гарної фізичної форми.

Щодо аутокомпетентності та загальнокультурної компетентності у дослідженнях у сфері кримінального процесу

вірно підмічено, що особистісний аспект компетентності слідчого виявляється в усвідомленні фахівцем своєї якісної визначеності, в оцінці своїх професійних здібностей з погляду пропонованих до даної спеціальності вимог. У межах особистісного аспекту знаходиться ставлення особи до завдань кримінального судочинства в цілому та зокрема до функцій та завдань органів досудового слідства. Якщо особа особисто не підтримує поставлені державою перед органами досудового слідства цілі та завдання, то її компетентність знижується, оскільки її професійна діяльність йде врозріз із її внутрішнім переконанням. Така розбіжність особистих поглядів, цілей з професіональними не йде на користь ефективній реалізації кримінально-процесуальної компетенції².

Умовою подальшого розвитку та вдосконалення особистості є її адекватна оцінка самого себе. Тому важливим компонентом особистісної компетентності слідчого є аутокомпетентність. Здатність слідчого оцінити прогалини у знаннях, негативні наслідки своїх вчинків, негативні мотиви своєї поведінки дозволить йому працювати над собою, підвищувати інтелектуальний рівень. Адекватна оцінка власних недоліків багато у чому залежить від загальнокультурної компетентності. Знання загальнолюдських духовних цінностей дозволяє особі адекватно оцінити власні вчинки та з розумінням ставитись до вчинків інших.

Не можна не погодитись з висновком, що важливим є те, чи усвідомлює особа, яка займає посаду слідчого, невідповідність своєї обізнаності, якщо така невідповідність об'єктивно існує, вимогам покладеного на неї обсягу публічних справ. М.С. Городецька зазначає, що позитивне виправлення некомпетентності особи можливе лише у разі визнання нею свого низького рівня обізнаності і орієнтування своєї діяльності на досяг-

¹ О Пасько, 'Компетентнісна модель фахівців органів досудового слідства' (2009) 1–2 *Наука і Освіта* <http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2009/1_2_2009/25.pdf.pdf> дата звернення 14.12.2018.

² М Городецька, *Кримінально-процесуальна компетенція слідчого органів внутрішніх справ: монографія* (Дніпропетровськ, Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, Ліра-ЛТД 2010) 56.

нення рівня, який є необхідним¹. Проте тут же автор додає, що особа, яка займає посаду слідчого, має слідкувати за тим, щоб відповідати тому рівню обізнаності, який потрібний для здійснення покладеного на неї обсягу публічних справ, тобто компетенції².

На нашу думку, не завжди особа може адекватно оцінити рівень своєї обізнаності, особа не є об'єктивною у оцінці самої себе. А тому пропозиція М. С. Городецької щодо самоконтролю слідчих за рівнем своєї обізнаності є непрактичною та дещо відірваною від реальності. Лише високо-розвинена загальнокультурна компетентність може створити передумови до адекватної оцінки слідчим своєї обізнаності, а тобто до його аутокомпетентності.

У будь-якому випадку можна зробити висновок про те, що особистісна ключова компетентність, яка поділяється на *здоров'яощадливу компетентність, аутокомпетентність та загальнокультурну компетентність*, лежить поза межами нормативного регулювання, залежить від індивідуальних особливостей особи, що займає посаду слідчого, та є вихідною компетентністю, з якою особа взагалі вступає у суспільство та згодом займає посаду слідчого.

2. Соціально-психологічна ключова компетентність, за визначенням О. М. Пасько, включає взаємовідносини слідчого із навколишніми, уміння орієнтуватися в колі сучасних правовідносин, знаходити правомірні психологічні прийоми спілкування, з метою отримання необхідної інформації. Соціально-психологічна ключова компетентність складається із *комунікативної, політичної та громадянської компетентності*³.

Як зазначає С. С. Охрименко, найсуттєвішими *соціально-психологічними*

чинниками, що впливають на професійну діяльність сучасних слідчих, можуть бути: рівень процесуальної відповідальності, мотиваційні аспекти діяльності, інтенсивні стосунки з колегами (працівниками інших підрозділів), індивідуальний чи колективний характер праці, переважання певних дій (інтелектуальних, комунікативних тощо), а також недоліки роботи у зв'язку з несвоєчасним і неповним інформаційним забезпеченням⁴.

Щодо складових соціально-психологічної ключової компетентності О. М. Пасько пояснює: *комунікативна компетентність* визначає знання слідчого психологічних особливостей спілкування із учасниками кримінального процесу та вмінням налагоджувати міжособистісний контакт, які забезпечують його спроможність до виявлення необхідної інформації по справі; *політична компетентність* – це спроможність до усвідомлення себе в політичній системі держави, крізь сукупність знань історико-політичних аспектів, що передаються із покоління в покоління та вміннь формувати власну думку щодо прихильностей до тієї чи іншої політичної сили й об'єктивно оцінювати формування політикуму, сучасних основних політичних течій і традицій, політичний стан у країні; *громадянська компетентність* – здатність слідчого активно, відповідально й ефективно реалізовувати громадянські права та обов'язки, які обумовлюються сукупністю її знань, умінь, переконань щодо усвідомлення власного місця в суспільстві та відповідальність перед співвітчизниками⁵.

Дуже важливою для здійснення правоохоронної діяльності на думку О. Є. Туринської, є **комунікативна компетентність**, яка становить собою су-

¹ Там само.

² Там само.

³ О Пасько, 'Компетентнісна модель фахівців органів досудового слідства' (2009) 1–2 *Наука і Освіта* <http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2009/1_2_2009/25.pdf.pdf> дата звернення 14.12.2018.

⁴ С Охрименко, 'Професійна компетентність слідчого щодо призначення судово-психологічних експертиз при розслідуванні кримінальних правопорушень' (2016) 1(25) *Криміналістичний вісник* 94.

⁵ О Пасько, 'Компетентнісна модель фахівців органів досудового слідства' (2009) 1–2 *Наука і Освіта* <http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2009/1_2_2009/25.pdf.pdf> дата звернення 14.12.2018.

купність знань, умінь і навичок, за допомогою яких людина може конструктивно спілкуватися та взаємодіяти у будь-яких життєвих ситуаціях, з різними типами особистостей, опираючись на набутий досвід та культуру спілкування. Комунікативна компетентність є результатом навчально-пізнавальної та практичної діяльності, а також результатом власного життєвого досвіду¹.

Отже, комунікативна компетентність характеризує спроможність слідчого до спілкування. Останнє займає у діяльності слідчого неабияку роль, особливо з урахуванням того, що взагалі процес пізнання слідчим представляє собою ніщо інше як процес спілкування. Так, М.В. Салтевський зазначав, що у процесі пізнання події злочину слідчий здійснює перехід від незнання до знання шляхом спілкування з матеріальним та соціальним середовищем, тим самим змінюючи відносини людей та речей².

Окрім того, що здатність до спілкування є дуже важливою щодо пізнавальної діяльності слідчого під час розслідування, також необхідно зазначити важливість вказаної комунікативної здібності для забезпечення комфортної атмосфери у колективі слідчих, що у певній мірі позначається на ефективності професійної діяльності.

Спеціалісти у галузі психології визначають ступінь формування спеціаліста як його фахову комунікативну компетентність та оцінюють її з огляду на особливості спілкування працівників, їх службові стосунки. Сприятливі емоційні ставлення на роботі та у сім'ї мають об'єктивну та суб'єктивну значущість у гармонійному формуванні фахівця та його фахової комунікативної компетентності. Забезпечення констук-

тивних, результативних і доброзичливих контактів між слідчими і вищими керівниками, оперативним працівниками, колегами, працівниками прокуратури має позитивний відгук у професійній діяльності. Напружені відносини можуть виявлятися в ускладненнях фахової адаптації молодих працівників, стані пригніченості, у негативному ставленні до фахового шляху в цілому. Задоволеність відносинами з керівництвом, мірою престижності і суспільної значущості праці знаходиться у прямій кореляційній залежності із ступенем задоволеності роботою, який є показником формування фахової комунікативної компетентності [13, с. 180–181]³.

Отже, комунікативна компетентність слідчого має важливе значення та впливає на реалізацію кримінальної процесуальної компетенції слідчого з огляду на три аспекти: 1) прояв комунікативної компетентності щодо **спілкування під час розслідування**; 2) прояв комунікативної компетентності у налагодженні зв'язків із колегами, керівництвом, іншими особами, спілкування з якими передбачає професійна діяльність – **спілкування у професійному оточенні**; 3) комунікативна компетентність щодо укладення зв'язків у особистому оточенні (сімейні стосунки, дружні, тощо) – **особисте спілкування**.

Наступний елемент – політична компетентність – у діяльності слідчих підрозділів набирає значимості. Як було вказано вище, політична компетентність включає спроможність до усвідомлення себе в політичній системі держави, спроможність об'єктивно оцінювати формування політикуму, сучасних основних політичних течій і традицій. Важливим на сьогодні є адекватна оцінка слідчим

¹ О Туринська, 'Комунікативна компетентність правоохоронців як умова їх ефективної професійної діяльності' (2012) 1 *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ* 193 <http://www2.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsp/01_2012/12toyeepd.pdf> дата звернення 14.12.2018.

² М Салтевский, 'Проблемы общения в криминалистической тактике' (2005) 5 *Теорія та практика судової експертизи та криміналістики* 42–43.

³ Г Попова, 'Неусвідомлене емоційне ставлення до важливих професійних понять як показник професійної адаптації працівників ОВС' (1999) 8 *Вісник університету внутрішніх справ* 180–182. <http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_1999_8_56> дата звернення 14.12.2018.

політичного стану у країні та утримання від його безпідставного впливу на кримінальну процесуальну діяльність, що проявляється у політичній компетентності слідчого.

Журналісти піднімають у суспільстві для обговорення теми щодо порушення таких кримінальних проваджень як «політичні справи»¹, щодо політичного піару², щодо слідчих підрозділів як «інструментів» певних політичних сил [16]³. Політична компетентність слідчого полягає у недопущенні незаконного впливу політичних важелів на реалізацію його кримінальної процесуальної компетенції.

Не менш значимою для попередньо викладеної проблеми є громадянська компетентність слідчого, яка полягає зокрема у його здатності відповідально й ефективно реалізовувати громадянські права та обов'язки, які обумовлюються усвідомленням власного місця в суспільстві та відповідальності перед ним. Відповідальна реалізація громадянських прав та обов'язків громадянином трансформується у відповідальну реалізацію кримінальних процесуальних повнова-

жень слідчим, що звичайно відображається на ефективності та справедливості кримінального судочинства в цілому.

На підставі проведеного дослідження у цій статті можна зробити такі **висновки**: 1. Комунікативна компетентність слідчого впливає на реалізацію його компетенції з огляду на три аспекти: а) спілкування під час розслідування; б) спілкування у професійному оточенні; в) особисте спілкування. 2. Політична компетентність слідчого полягає у недопущенні незаконного впливу політичних важелів на реалізацію його компетенції. 3. Громадянська компетентність слідчого трансформується у відповідальне здійснення ним повноважень, тобто в ефективне виконання компетенції.

Перспективи подальших розвідок. Подальше опрацювання даної теми можливе у таких напрямках: 1) дослідження співвідношення професійної компетентності та компетенції слідчого; 2) виявлення чинників, що знижують рівень компетентності слідчого та визначення шляхів їх усунення.

REFERENCE LIST

AUTHORED BOOKS

1. Horodetska M S, *Kryminalno-protsesualna kompetentsiia slidchoho orhaniv vnutrishnikh sprav: monohrafiia* [Criminal judicial competence of investigator of organs of internal affairs: monograph] (Dnipropetrovsk, Dniprop. derzh. un-t vnutr. Sprav, Lira-LTD2010) 232 (in Ukrainian).
2. Loboiko L M, *Kryminalno-protsesualna kompetentsiia: monohrafiia* [Criminal judicial competence: monograph] (Dnipropetrovsk, Dnipropetr. derzh. un-t vnutr. sprav 2006) 188 (in Ukrainian).
3. Tykhomyrov Yu A, *Teoriya kompetentsyy* [Theory of competence] (Yzdanye h-na Tykhomyrova Yu.A. 2001) 355 (in Russian).

ARTICLES

4. Zelenetskyi V S, 'Kompetentnost spetsyalysta (o teoretycheskoi kompetentnosti praktykov y praktycheskoi kompetentnosti teoretykov)' [Competence of specialist (about the theoretical competence of practical workers and practical competence of theorists)] (2000) 4 Vesny Femydy 48–49 (in Ukrainian).
5. Yehupenko V V, 'Formuvannia psykholohichnoi kompetentnosti yak element kryminalistychnoi pidgotovky slidchykh' [Forming of psychological competence as element of criminalistics preparation of

¹ В Червоненко, 'Арешт Єфремова: покарання злочинця чи політична справа. 17 лютого 2015' <https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2015/02/150217_yefremov_case_vc> дата звернення 14.12.2019.

² Н Холодницький, 'Боле 70 коррупционных дел на грани развала из-за конкуренции между правоохранителями и пиара' (2017) <https://censor.net.ua/news/440550/bole_70_korruptsionnyh_del_na_grani_razvala_izza_konkurentsii_mejdu_pravoohranitelyami_i_piara_holodnitskiyi> дата звернення 14.12.2018.

³ 'НАБУ та САП як інструмент знищення середнього бізнесу в Україні. Чи для цього їх створювали?' (2018) <<https://znaj.ua/ru/politics/nabu-ta-sap-yak-instrument-znyshennya-serednogo-biznesu-v-ukrayini-chy-dlyacogo-yih-stvoryuvaly>> дата звернення 14.12.2018.

investigators] (2009) 3 Forum prava 237–241 <http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2009_3_38> data zvernennia 14.12.2018 (in Ukrainian).

6. Korsun S I, 'Profesiohrafichnyi opys diialnosti slidchoho podatkovoi militsii' (2010) 2 Visnyk psykholohii i sotsialnoi pedahohiky <https://www.psyh.kiev.ua/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%83%D0%BD_%D0%A1.%D0%86._%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%81_%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96_%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D1%87%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97_%D0%BC%D1%96%D0%BB%D1%96%D1%86%D1%96%D1%97> data zvernennia 14.12.2018 (in Ukrainian).

7. Mychko E Y, 'Praktyko-oryentirovannaia tekhnolohyia kak sredstvo vozdeistviya v protsesse professionalnoi podhotovky' [Praktiko-oriented technology as mean of influence in the process of professional preparation] (2001) 8 Problemy pedahohycheskoho obrazovanyia 32–35 (in Russian).

8. Pasko O M, 'Kompetentnistna model fakhivstiv orhaniv dosudovoho slidstva' [Competent model of specialists of organs of pre-trialinvestigation]. (2009) 1–2 Nauka i Osvita <http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2009/1_2_2009/25.pdf.pdf> data zvernennia 14.12.2018 (in Ukrainian).

9. Okhrymenko S S, 'Profesiina kompetentnist slidchoho shchodo pryznachennia sudovopsykholohichnykh ekspertyz pry rozsliduvanni kryminalnykh pravoporushen' [A professional competence of investigator is in relation to setting of judicial psychological examinations at investigation of criminal offences] (2016) 1(25) Kryminalistychnyi visnyk 90–96 (in Ukrainian).

10. Turynska O Ie, 'Komunikatyvna kompetentnist pravookhorontsiv yak umova yikh efektyvnoi profesiinoi diialnosti' [Communicative competence of law enforcement authorities as condition them effective professional activity] (2012) 1 Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav 185–195 <http://www2.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsp/01_2012/12toyeepd.pdf> data zvernennia 14.12.2018 (in Ukrainian).

11. Saltevskiy M V, Problemy obshchennia v kryminalistycheskoi taktyke. (2005) 5 Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy ta kryminalistyky 41–51 (in Russian).

12. Popova H V, 'Neusvidomlene emotsiine stavlennia do vazhlyvykh profesiinykh poniat yak pokaznyk profesiinoi adaptatsii pratsivnykiv OVS' [Unrealized emotional attitude toward important professional concepts as an index of professional adaptation of workers of OBC] (1999) 8 Visnyk universytetu vnutrishnikh sprav 180–182 <http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_1999_8_56> data zvernennia 14.12.2018 (in Russian).

THE DISSERTATION AUTHOR'S ABSTRACT

13. Lysetskyy O O, 'Slidchyi yak subiekt kryminalnogo provadzhennia' [Investigator as subject of criminal realization] (avtoref. dys. kand. yuryd. Nauk, Kyiv, 2018) 20 (in Ukrainian).

WEBSITES

14. Chervonenko V, 'Aresht Yefremova: pokarannia zlochyntsia chy politychna sprava' [Arrest of Yefremova: punishment of criminal or political business] (2015) <https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2015/02/150217_yefremov_case_vc> data zvernennia 14.12.2018 (in Ukrainian).

15. Kholodnytskyi N, 'Bolee 70 korruptsionnykh del na hrany razvala yz-za konkurentsyy mezhdru pravookhranyteliamy y pyara' [More than 70 corruption businesses on verge of disintegration from a competition between law enforcement authorities and PR] (2017) <https://censor.net.ua/news/440550/bolee_70_korruptsionnykh_del_na_grani_razvala_izha_konkurentsii_mejdu_pравоохранителями_i_piara_holodnitskiyi> data zvernennia 14.12.2018 (in Russian).

16. 'NABU ta SAP yak instrument znyshchennia serednogo biznesu v Ukraini. Chy dlia toho yikh stvoriuvaly?' (2018) <<https://znaj.ua/ru/politics/nabu-ta-sap-yak-instrument-znyshchennya-serednogo-biznesu-v-ukrayini-chy-dlya-cogo-yih-stvoriuvaly>> data zvernennia 14.12.2018 (in Ukrainian).

Tsutskirdze M. S. Specific questions of the correlation of investigator's competence and reference

The effectiveness of the investigation of crimes is determined not only by the criminal procedural competence of the investigator, but also by his reference. The level of the latter determines the professionalism of the investigator in the conduct of criminal proceedings, the effective implementation of the criminal procedural function and criminal procedural powers. Therefore, the competence and reference of the investigator should be considered together in scientific research. This

determines the relevance of the study of the relationship between the competence and reference of the investigator.

The purpose of the article is defined: to carry out an analysis of theoretical ideas about the competence of the investigator and to investigate the issue of the relationship between the competence and reference of the investigator.

The analysis of theoretical ideas about the competence of the investigator is carried out. It is noted that the personal key competence of the investigator is a prerequisite for its development in general, a prerequisite for its development as a member of society and as a professional. Personal key competency characterizes the investigator primarily as a person, his understanding of the regime and way of life, the attitude to health, the assessment of their own actions, the attitude towards the common cultural values, their place and importance during the decision-making process. It is concluded that the personal core competence, which is divided into health-saving competency, autocompetence and general cultural competence, lies outside the scope of regulatory regulation, depends on the individual characteristics of the person holding the position of investigator and is the original competence with which the person at all enters in the society and subsequently holds the post of investigator.

It was emphasized that the communicative competence of the investigator is important and influences the implementation of the criminal procedural competence of the investigator, taking into account three aspects: 1) the manifestation of communicative competence in communication during the investigation; 2) manifestation of communicative competence in establishing relations with colleagues, management, other persons, communication with which involves professional activity – communication in a professional environment; 3) communicative competence in relation to making connections in the personal environment (family relationships, friendly, etc.) – personal communication.

The political competence of the investigator is to prevent the illegal influence of political levers on the implementation of his criminal procedural competence.

The civic competence of the investigator, which is in particular its ability to respond responsibly and effectively to civil rights and obligations, which are conditioned by the awareness of their place in society and the responsibility to him. Responsible realization of civil rights and obligations by a citizen is transformed into responsible execution of criminal procedural powers by the investigator, which usually affects the efficiency and justice of criminal justice in general.

Key words: *competence, reference, investigator, position, knowledge, ability, awareness, communication.*

Стаття надійшла до редакції журналу 21.12.2018 р.